

शुद्धि: पाठ।
भारत-भ्रमणम्

सामग्र्यः

* अशोकः	इन्द्रिका
* स्वकीयम्	अपना
* कैरवन्तु	लिखवा ले
* विशालम्	बडा
* व्यतीतः भविष्यति	बीत जायेगा
* सेतुः	बौध, पुल
* सम्राट्	सम्राट् का किनारा
* पश्चिम-दिशुः	पश्चिमी दिशु
* सुरा	सुरा
* प्रस्थिति	दुरवेगा
* विलोक्य	देखकर

संस्कृत-उत्तर

- (क) = पिद्यानये-अशोक-मार्गे किं भविष्यति ?
(ख) = मठकारा ।
- (ग) = दशसमुरः कस्य संरक्षणे भारतभ्रमणाय भविष्यति ?
(घ) = शिखकस्य ।
- (ङ) = ब्रह्मणे विद्यत कालः व्यतीतः भविष्यति ?
(च) = सुरासम् ।
- (ज) = विश्वम्भुस्य राजधानी का अस्ति ?
(झ) = कलिकाता ।
- (ञ) = चैन्नई-नगरे किं नाम सम्राट् अस्ति ?

- (ड) = मैरिना नामकम् ।
- (ण) = मुम्बईनामस्य मध्ये ते कुत्र स्थितवन्ति ?
(त) = गीता नगरे ।
- (थ) = अन्ततः ते कुत्र भविष्यन्ति ?
(द) = दिल्लीम् ।
- (ध) = भारतभ्रमणं किदूरं भविष्यति ?
(न) = नाम्दपवम् ।
- (ढ) = पूर्वदिशु अन्ततः ।
- (ण) = भारतभ्रमणाय अन्तुकाः वात्राः किं कुर्वन्तु ?
(त) = भारतभ्रमणाय अन्तुकाः वात्राः ते कं स्वकीयं नाम कायांलये कैरवन्तु ।
- (थ) = ते पूर्वदिशागमं किम् विलोकयिष्यन्ति ?
(द) = पूर्वदिशागमं असमप्रदेशस्य गुवाहाटीनगरे एष इत्युक्तस्यैव कामस्यैव नन्दिरं च विलोकयिष्यन्ति ।
- (ध) = चैन्नई-नगरे कानि द्वितीय-स्थानि स्मिता ?
(न) = चैन्नई नगरे मैरिना-नामका सम्राट् सम्राट् । पार्थसारथिदिरम्, कथालीरुपमन्दिरे, सपौद्यानम् इत्यादि स्थानि च ।
- (ढ) = सूर्योदय-सूर्यास्तयोः समीपं दूर्यं कुत्र भवति ?
(ण) = कन्यकुमारं सूर्योदय-सूर्यास्तयोः समीपं दूर्यं भवति ।
- (त) = दिल्लीनगरे ते किं-किं भविष्यन्ति ?
(थ) = दिल्लीनगरे अन्तुशालां, लालकिलां, कुतुबमिन्ऱ, जमाअस्तिद, किरानमिन्ऱ, संसदभवनं, नान्दीमसाधि शान्तिवनं च भविष्यन्ति ।

4) युवाविराम कल्पत।

(ए) = 'ते सुकीर्णं नाम कार्यालयी जेरवन्तु।' — अत्र किं क्रियापदम् ?

सुकीर्णम् कार्यालयी जेरवन्तु

(ब) = 'प्रसूतवर्षं विराहं वर्तते।' — अत्र किं कर्तृपदम् ?

प्रसूतवर्षम् विराहम् वर्तते

(ग) = 'पुनः वयं सुवर्द्धनगरं गमिष्यामः।' — अत्र किम् अव्ययपदम् ?

पुनः वयम् गमिष्यामः

(घ) = 'तत्र अनैकानि परानीयानि स्थानानि सन्ति।' — अस्मिन् वाक्ये किं विशेष्यपदम् ?

अनैकानि परानीयानि स्थानानि

(ङ) = 'सर्वाणि दूर्यानि खिलैक्यं स्वन्गरम् आश्रमिष्यामः।' — अत्र 'दूर्या' पदस्य अर्थे किं पदम् प्रयुक्तम् ?

दूर्यानि खिलैक्यं स्वन्गरम्

ब) दरिनीयस्थलानां नागपुर्य नामा सह उचितं मेलनं वृकत।

नागरम्

दरिनीय - स्थलानि

(क) = अस्मभ्योऽः

(ख) = कालिका

(ग) = चेन्नई - नगरम्

(घ) = गौतमनगरम्

(क) = पार्थसारथिमन्दिरं, सर्पाधानम् (3)

(ख) = किरला - मन्दिरं, संसदभवनम् (4)

(ग) = महलक्ष्मीमन्दिरम्, मालाबारोद्यानम् (5)

(घ) = ब्रह्मपुत्रसैतुः, कामाख्यामन्दिरम् (1)

(ङ) = मुम्बई - नगरम्

(च) = दिल्ली - नगरम्

(ड) = धर्मस्थानानि, सागराद्यम् (6)

(ए) = किर्लीरियासमारकं, सवडासेतु (7)

*Prin
केशव*

उत्तर

भारत - भ्रमणम्

संस्कृतम् अस्माकं - - - - - अमलायां गमिष्याति।

अर्थ = हमारे विद्यालय में अक्टूबर महीने में एककारा होगा। प्रधानाचार्य ने कहा जो छात्र भारत - भ्रमण के लिए जाता है वह अपना नाम पाठ्यालय में लिखवा दे। विद्यालय के छात्रसभ के साथ शिक्षक के संरक्षण में भारत - भ्रमण जायगा।

संस्कृतम् भारतवर्ष - - - - - हाका - सैतुः।

अर्थ = भारतवर्ष बहुत बड़ा है। विभिन्न स्थानों पर घूमने के लिए रूपा मुझे बताने लींगे। उस सभरी रूपायन से उक्त पर्येग। प्रथम स्थान में असम प्रदेश के गुवाहटी नगर में हम सब ब्रह्मपुत्र बाध कामाख्यामन्दिर का परान करेगें। फिर पश्चिम दिशा की राजधानी प्रतापगढ़ जायगे। वहाँ अनेक दरिनीय स्थान हैं जैसे शम्भुका का मठ, किर्लीरियासमारक अलीपुर का जन्तुसाला, जमीन के अंदर चलने वाली देन, हाका का पुल मी है।

*Prin
केशव*

प्राचीनः भारतीय वैज्ञानिकः

संस्कृत = जास्मात् - - - - - उन्नति सूचयन्ति

अर्थ = हमारा देश बहुत पुराना है। इसकी सभ्यता और संस्कृति भी बहुत पुरानी है। हमारा देश प्रचीनकाल में ही पुराने वैज्ञानिक उत्पन्न हुए जो देश के गौरव को बढ़ाते हैं। विज्ञान के अनेक क्षेत्रों में उस काल में ही समृद्ध थी। उस क्षेत्र के वैज्ञानिकों ने संस्कृत भाषा में बहुत से ग्रंथों की रचना की। आज भी वे ग्रंथ प्राचीन भारत को विज्ञान के क्षेत्र में उन्नति को सूचित करते हैं।

संस्कृत = जायुर्वेदो - - - - - अभिवन् ।

अर्थ = आयुर्वेद क्षेत्र में मरुषि चरक में चरक संहिता के ग्रंथ की रचना की मन और शरीर की क्रियाओं के बारे में प्रस्तुत किया हुआ था। न दोषों के कारण ये रोग उत्पन्न होते हैं, उनकी चिर फाड़ का वर्णन वरा पर है। मरुषि सूत्र संहिता नामक ग्रंथ में चिर फाड़ प्रयोग करने वाले यज्ञों का वर्णन किया। नगार्जुन प्राचीन भारत के सनायन शास्त्री थे, ये मरान चिकित्सक थे।

V. N. Reddy

[Handwritten signature]

ग्रामवर्णिम

शब्दाद्यः

तवापि
माम्द्रयम्
तत्रैव
मातापितरौ
कार्यवशात्
विलम्बति
अनीय
प्रतिशो
गामैऽपि
संशयम्
हरितम्
संभवत्
पारुयति

हमारा भी
दो महीने
वहाँ रही, वहीं
माता और पिता,
कारण से
चमकता है, अच्छा लगा है
लाकर
प्रतिशो, अज्ञात
गोंद में भी
रूख में उगी फसल
हरा-भरा, हरे रंग का
संभवत् मरान
देश

संपादन उत्तरत।

(क) = विद्यालयः कथं संचलति ?
(ख) = पूर्वत ।

(ग) = कस्य अवकाशः सुखेन व्यतीतः अभवत् ?
(घ) = लैपकस्थ / स्थामस्थ ।

(ङ) = ग्रामस्थः पिता ग्रीष्मावकाशे पुत्रं गतवान् ?
(च) = ग्रामम् ।

(छ) = ग्रामस्थः समीपे का वसति ?

(E) = नदी ।

(B) = ग्रामे जनाः कीदृशाः भवन्ति ?

(C) = सरला ।

(A) = ग्रामे प्रायः जनाः किं कुर्वन्ति ?

(D) = कृषि कार्यम् ।

(E) = नागराज्यां कैः सुलभा विद्यते ?

(B) = ग्रामे ।

पूर्वाकर्तव्यं उत्तरम् ।

(A) = स्मृतं पत्रं कः कम् प्रति लिखति ?

(B) = स्मृतं पत्रं राज्यात् स्वमित्रम् धनेरा प्रति लिखति ।

(C) = सर्वे शिक्षकाः किम् कुर्वन्ति ?

(D) = सर्वे शिक्षकाः नियोजनं वर्गम् आशङ्कन्ति, स्व-स्व विषयान् पाठयन्ति ।

(E) = सर्वे जनाः ग्रामे कतिकालं यथन्तम् अवसन् ?

(B) = सर्वे जनाः मासकम् अवसन् ।

(A) = वृक्षाः कैः सिद्धं विवसन्ति ?

(B) = वृक्षाः फलेः पुष्पैश्च विलसन्ति ।

(C) = कायं जायते यत् ग्रामे जनाः सरलाः भवन्ति ?

(D) = कायं जायते यत् तैः अतिथिभिः सत्कारं कर्तव्यं, मयुरं वदन्ति, परीक्षायां तत्पदाः भवन्ति ।

(E) = ग्रामेऽपि नागराज्यानि वान्स्पृश्यानि कायं मिलन्ति ?

(B) =

(B) = प्रसिद्धाः श्रीधरवाले च कामि इयम् दृशन्ति ?

(C) =

विशेषण - विशेष्य - पदयोः उचितं मेलनं कुरुत ।

विशेषणपदानि

विशेष्यपदानि

(A) = विविधम्

(A) = वास्तुनि (3)

(B) = अल्पम्

(B) = पुरालम् (5)

(C) = आपश्यकानि

(C) = वर्षे (6)

(D) = शोभनम्

(D) = नागराज्या (4)

(E) = सर्पम्

(E) = जीविकायु (1)

(A) = अहिम्

(A) = वृक्षाः (2)

(B) = अन्ये

(B) = जलम् (2)

(C) = सुलभा

(C) = राजमार्गः (2)

उदाहरणानुसारं भूम्निष्ठं पुरुरुत ।

(A) = तव + अपि

- तवापि

तथा + अपि - तथापि

श्रीधर + अवकारः

- श्रीधरवकारः

(B) = नमः + तै

- नमस्तै

सुता + तै - सुतास्तै

नार्यः + तु

- नार्यस्तु

(C) = पुष्पैः + च

- पुष्पैश्च

रामः + चलति - रामचलति

का + चन

- कारचन

12/11/19